

HISTORISKE
HUSE

26. juli 2022

Aabenraa Kommune
Plan, Teknik & Miljø
Skelbækvej 2
6200 Aabenraa
(Sendt til Åbenrå Kommune på
plan@aabenraa.dk og lne@aabenraa.dk)

Historiske Huse
Borgergade 111
1300 København K

Tlf. 45 57 12 22
sekretariat@historiskehuse.dk
www.historiskehuse.dk

Hørings svar vedr. lokalplanforslag nr. 157

I mere end 700 år har der ligget en vandmølle ved Krusåen. Den tid kan nu være forbi, fordi byrådets politikere har ignoreret vedligeholdet af den seneste møllebygning fra 1800-tallet.

I 1983 blev Kruså Vandmølle udpeget som bevaringsværdig. I 1992 blev den velvedligeholdte vandmølle overtaget af Bov Kommune. I en årrække har Åbenrå Kommune misvedligeholdt bygningen. Nu ønsker Åbenrå Kommune at vedtage en lokalplan, der muliggør nedrivning og dermed give sig selv lov til at rive bygningen ned. Historiske Huse finder dette stærkt kritisabelt.

Kruså Vandmølle i kommunalt eje

Kruså Vandmølle blev overtaget af den tidligere Bov kommune i 1992. På det tidspunkt var møllen vel vedligeholdt (Kilde: Møllebygninger i Danmark). Da møllen var i Bov Kommunes eje blev den anvendt til forskellige kommunale aktiviteter og kommunen forsøgte at istandsætte vandmøllen som del af et beskæftigelsesprojekt samt at rejse fondsmidler til et udviklingsprojekt.

Efter kommunalreformen i 2007 overgik ejerskabet af møllen til den sammenlagte nu Åbenrå Kommune.

Historiske Huse har søgt om aktindsigt i en række af kommunens dokumenter og desuden set en aktliste, der i overskrifter viser sagshistorik for vandmøllen efter den kom i Åbenrå Kommunes eje. Det gennemgående træk i sagshistorikken er kommunens vedvarende, men forgæves forsøg på at afhænde vandmøllen, hvor prisen falder i takt med forfaldet stiger.

Aktindsigten viser tydeligt, at der til trods for kommunens kendskab til den bevaringsværdige møllebygnings accelererende forfald ikke er blevet gjort de nødvendige tiltag for at bevare bygningen. En beslutning fra 2012 om ikke at anvende 200.000 kr. til at sikre bygningen fremstår uforståelig. I perioden fra 2019 til i dag blev brugt godt 10 tusind kroner på at vedligeholde den 1200 m² store bygning, der er beliggende på kanten af møllesøen. Det er evident, at det er langt fra tilstrækkeligt.

Historiske Huse er et formaliseret samarbejde mellem

Bygnings Frednings Foreningen BYFO (cvr 88628411) og Foreningen Bevaringsværdige Bygninger (cvr 25010078)

HISTORISKE HUSE

Det ses ikke af aktlisten, at der har været forsøgt en afhændelsesmodel, hvor kommunen lod bygningen overgå til anden ejer med et beløb til at dække vedligeholdsmæssigt efterslæb eller fx 3 mio. kr., som kommunen vurderer, at nedrivning af møllen vil koste. Det ses heller ikke, at Åbenrå Kommune har gjort væsentlige forsøg på at rejse midler fra fonde – endsiges ansøgt om og anvendt midler fra Landsbypuljen til vedligeholdelse af møllen.

De planmæssige rammer og muligheder

Kommuneplaner, lokalplaner, udpegning af kulturmiljøer er de redskaber en kommune har til rådighed til at planlægge fremtiden for udviklingen af det fysiske miljø.

I Åbenrås gældende kommuneplan er området omkring Kruså Vandmølle udpeget som egen ramme, 3.1.085. F – Møllegården. Heraf følger, at den specifikke anvendelse er rekreativt område. Friområde med offentlig adgang. Boliger og liberale erhverv. De eksisterende bygninger Kruså Vandmølle og Forsamlingshus bevares og området må ikke yderligere bebygges.

I de særlige bestemmelser står, at den eksisterende bygning må ikke udvides, og en evt. ombygning må ikke ændre bygningens helhedskarakter.

Kruså Vandmølle er endvidere reguleret i "lokalplan 3/55 fra 1983 Bov Kommune (https://dokument.plandata.dk/20_1103144_APPROVED_1227532310531.pdf), der bl.a. har til formål "at sikre områdets landskabelige og rekreative værdier samt bygningsanlæg omkring Kruså Vandmølle - Krusåen og omløbskanal."

Endvidere gælder for vandmøllen, at "*De eksisterende lovlige bygningsanlæg af Kruså Vandmølle og Forsamlingshus indgår i det omfang som de forefindes med henblik på bevaring af bygningerne i deres nuværende form. Bygningsanlæg må ved ny indretning kun anvendes til boligformål og liberale erhverv, som efter kommunalbestyrelsens skøn naturligt kan indpasses i bygningerne og området som helhed efter de bestemmelser, som er gældende for område V (afsnit 3.8).*" og 7.29.: "*De bygningsanlæg som omfatter "Kruså Vandmølle og Forsamlingshus" skal indgå og bevares i deres eksisterende lovlige form, og må ikke uden kommunalbestyrelsens godkendelse ændres ved reparation, tilbygning, ombygning eller lignende.*"

Der er således ikke den mindste tvivl om vandmøllens betydelige kulturhistoriske og arkitektoniske værdi, og tidligere beslutningstagere i kommunen har jf. ovenstående skabt de planmæssige rammer, der giver mulighed for og krav om at prioritere bygningsvedligehold og sendt et klart signal til eftertiden. Det er derfor overraskende og beklageligt, at Åbenrå Kommune i de senere år har ignoreret at udføre det nødvendige vedligehold af møllen som den – og enhver anden bygning - kræver for ikke at gå i forfald. I stedet for at tage sit ansvar seriøst og se de langsigtede potentialer og muligheder for området, har kommunens overvejende fokus tilsyneladende været, hvordan bygningen kan afhændes eller nedrives.

HISTORISKE HUSE

En såkaldt Kulturarvskommune

Åbenrå Kommune var "Kulturarvskommune" i perioden 2015-2019. Under sloganet "På forkant med fremtiden" udarbejdede Åbenrå Kommune bl.a. stilblade og bevaringsvejledninger, der var målrettet borgerne, og det lykkedes at få øget bevidsthed om værdien af bygningerne og den positive indflydelse velbevarede bygninger kan have på det omgivende miljø. Daværende borgmester, nuværende 2. viceborgmester Thomas Andresen sagde i den forbindelse, at *"Vi har fået en bevidsthed om, at man har som husejer har en forpligtigelse ud over bare at bo i det [bevaringsværdige hus], til også at få det renoveret, så det også bibeholder sin historiske værdi"*. (<https://slks.dk/omraader/kulturarv/bevaringsvaerdige-bygninger-og-miljoeer/kulturarvskommuner>)

Efter Slots- og Kulturstyrelsen (tidl. Kulturarvsstyrelsen og Kulturstyrelsen) lavede en gennemgang af de fredede bygninger i Åbenrå Kommune besluttede styrelsen, at et antal bygninger ikke havde tilstrækkelig værdi i det indvendige til at opretholde fredningsstatus. I stedet skulle disse bygninger udpeges som bevaringsværdige, så de udvendige og miljømæssige værdier fortsat kunne sikres og reguleres. Åbenrå Kommune udarbejdede på den baggrund en bevarende lokalplan for området omkring bl.a. Nygade og Vægterpladsen. Projektet var et skoleeksempel på, hvordan der skabes en fin overgang af ressort vedrørende bygningsbevaring fra staten til kommunen.

Åbenrå Kommunes beslutning er et demokratisk problem

Vi har et af de mest tillidsfulde samfund i Verden. Borgere i Danmark følger i høj grad de retningslinjer, som myndighederne udstikker og har tillid til, at gældende regler håndhæves. Det gælder fx de ejere af bevaringsværdige huse, der kerer sig om vedligeholdet af deres huse og som mange nyder godt af, når de passerer forbi. Når man køber en bevaringsværdig bygning og nabohuset også er bevaringsværdigt, så regner man naturligvis med, at begge bygninger bliver stående og vedligeholdt.

Åbenrå Kommune mister sin legitimitet som udpeger og forvalter af bevaringsværdige bygninger, når kommunen ikke formår at holde sin egen meget bevaringsværdige bygning, Kruså Vandmølle i bare nogenlunde stand. Vandmøllen med mølledam er områdets vartegn, uden hvilken, netop dette område vil miste en stor del af sin historiske identitet. Tilhørsforholdet til kobbermøllen, der ligger umiddelbart syd for grænsen og fungerer som museum, vil tillige vil blive amputeret af en eventuel fjernelse af Kruså Vandmølle. Det sender et rigtig dårligt signal om kommunens ligegyldighed overfor et grænseoverskridende kulturmiljø.

Det er anerkendt, at de istandsættelsesmetoder, der skal bruges til at istandsætte bevaringsværdige bygninger, er mere omkostningstunge end de moderne håndværksmetoder og materialer. Det er netop derfor, at de tilfælde, hvor der kræves en langsigtet investering og planlægning, at en kommunal bygningsejer kan og må vise sit værd.

Historiske Huse vil opfordre Åbenrå Kommune til at forkaste den lokalplan, der er sat i høring og i stedet vælge en vej, hvor møllen i sin væsentlighed bevares og dermed

3/4

Historiske Huse er et formaliseret samarbejde mellem

Bygnings Frednings Foreningen BYFO (cvr 88628411) og Foreningen Bevaringsværdige Bygninger (cvr 25010078)

HISTORISKE
HUSE

kan rummes i det eksisterende plangrundlag. Derved kan kommunen bevare en smuk bygning med en langvarig kulturhistorisk fortælling, kommunens legitimitet i forhold til fremtidige og nuværende udpegning og forvaltning af bevaringsværdige bygninger og ikke mindst, opretholde Åbenrå Kommunes anseelse som et sted, hvor kulturarven er vigtig.

Venlig hilsen

Signe Hommelhoff
Bestyrelsesmedlem i Historiske Huse

f. direktør Birthe Luel

Om Historiske Huse: Historiske Huse repræsenterer ejere af de fredede og bevaringsværdige bygninger i Danmark og arbejder for at forbedre ejernes vilkår samt for at øge den generelle bevidsthed om værdien af den byggede kulturarv i Danmark.